

Forn- och kulturminnen

Gunnar invid en spisel som han nyligen tagit fram invid Barkdalen.

Text och bild:

KLAS-GÖRAN WENNERSTRÖM

Förr i tiden var det stor aktivitet i våra skogar. Man kan se spår efter den om man är uppmärksam när man vandrar fram i barrskogen. Skogen har i alla tider varit en värdefull tillgång för Sverige och dess invånare. Utan den skulle vi garanterat inte ha haft det så bra som idag. Därför har Länstidningen hälsat på hos Gunnar och Mary Olofsson i Rumma.

Gunnar och Mary Olofsson bor på Ohlsgården i Rumma, en släktgård på Gunnars sida. Gunnar och Mary är sjätte generationen ägare och brukare. Den låg före laga skiftet på 1850 talet i nedre Rumma, men flyttades som flera andra till övre Rumma. Gunnar har ett stort och genuint intresse för att föra kunskaper vidare från forna tiders arbete i skogen till kommande generationer. Utgångspunkten för Gunnars intresse och nedlagda insatser är den egna fastigheten och att hans farfar Emil Olofsson var duktig på att föra bok om räkenskaper och annat. Vi åker en liten bit bort i byn mot Fröjerumshället och tar av till vänster efter ett hus som en gång var byns första skolbyggnad. När vi kommer in i skogen bär det rakt upp och Gunnar berättar att vi just far uppför Himlabacken. Vi befinner oss relativt högt upp i landskapet. Därför dominerar tallen där vi går fram. Skogen är välskött men Gunnar visar också på spår av stormarna Gudrun och Per. Vi kommer efter en stund fram till en vandringsled.

Fortsättning publicerad 20100108

Uppskattad lanthandel

Sjöberga Lanthandel kan man inte missa om man far genom Kvarnvik. Här finns det mesta på hyllorna.

Text och Bild:

KLAS-GÖRAN WENNERSTRÖM

I Hannäs socken inom Åtvidabergs kommun finns flera duktiga kvinnliga företagare.

Länstidningen har tidigare besökt några av dessa och nu var det dags att hälsa på i Sjöberga.

Lanthandel i Kvarnvik som är beläget mellan Åtvidaberg och Valdemarsvik. Här har alltid funnits en lanthandel och sedan 2002 driver Jennie Hagman, Astrid-Marie Jonsson och Kerstin Ekström Sjöberga Lanthandel.

År 2002 skulle någon ta vid att fortsätta driva lanthandeln i Kvarnvik. Han näs - borna ha alltid värnat om sin bygd och det var nog allas krav och önskemål att det skulle finnas en affär i byn. Tre kvinnor som kände varandra och som var bekanta med fastighetsägaren beslöt sig för att ta sig an uppgiften. De tre kvinnorna var Jen - nie Hagman som hade jobbat i butiken tidigare, Astrid-Marie Jonsson och Kerstin Ekström som kan ekonomi och bokföring. – Det var nog inte så många som trodde att vi skulle klara av det, berättar Astrid-Marie medan Jennie får springa ner till kassan när en kund står där för att betala. – Vi beslöt att "köra vårt race" vilket innebar att vi pratade igenom hur vi skulle arbeta med att fördela arbetsuppgifter och ansvar och la fast klara och tydliga regler, säger Astrid-Marie och Jennie nickar instämmande. – Det är vi tre som driver företaget och vi blandar absolut inte in våra "gubbar" i verksamheten. De kan få hjälpa till med arbete om något skall göras om i butiken, förtydligar Astrid-Marie leende.

Länstidningen publicerad 20100129

Små grodorna, små grodorna är lustiga att höra...

Åtvidaberg

Foto: Tord Olsson/Corren

Att så små grodor kan föra ett sådant högljutt oväsen - helt otroligt. De överröstar till och med den envisa göken alldeles i närheten.

Jag har aldrig hört något liknande. Eller jo, kanske förresten - vid tretiden på julaftnarna genom åren.

Fast den Disneykopplingen gör jag inte förrän biologen Tommy Karlsson, som jobbar med hotade arter på länsstyrelsen, säger:

- Det låter litet som hessa Kalle Anka-ljud.

Fakta Groddjur

Alla groddjur är fridlysta, såväl i Sverige som i EU. Totalt finns 13 groddjur i Sverige, varav 5 står med på nya rödlistan och 3 har utgått.

Grodor: Vanlig groda, åkergroda, ätlig groda (ej hotad längre), gölgroda (sårbar), lökgroda (nära hotad), långbensgroda (sårbar), lövgroda (ej hotad längre) och klockgroda (ej hotad längre).

Paddor: Vanlig padda, stinkpadda (sårbar) och gröNFLäckig padda (akut hotad).

Vattensalamandrar: Mindre vattensalamander och större vattensalamander.

I Östergötland lever vanlig groda, åkergroda, ätlig groda, gölgroda, vanlig padda samt större och mindre vattensalamander.

Fyra hot mot grodorna:

Livsmiljöerna förstörs när våtmarker och vattendrag dikas ut. Grodorna behöver små solbelysta vattenmiljöer utan fisk och kräftor för att nya grodgenerationer ska ha en chans att klara sig.

Nya svampsjukdomen Chytridsjuka orsakar dödliga skador på grodornas hud. Sjukdomen har hittills påträffats på 350 grodarter över hela världen. Den började spridas i slutet av 1900-talet och finns nu i Europa upp till Danmark. Fram till oktober förra året var inga vilda groddjur som analyserats i Sverige infekterade.

Landskapets förändring i närheten av de vattenmiljöer där grodorna föds. Grodorna är landlevande större delen av sina liv och behöver småskaliga, steniga miljöer där de kan krypa undan och övervintra.

Försurning gör att groddjur får svårare att överleva. Lindalsgölen håller ett relativt lågt pH-värde. Skulle det sjunka ytterligare överväger länsstyrelsen att låta kalka våtmarken för att den unika grodpopulationen inte ska försvinna.

Gröna grodor:

Ätlig groda och gölgroda tillhör familjen Ranidae, de egentliga grodorna.

Hanarna blir cirka 5-9 centimeter, honorna 6-11 centimeter.

Hanarna är olivgröna, honorna mörkare brungröna.

Längs ryggraden löper en ljus linje. Buken är ljus.

Triggar varandra

Vi har hamnat mitt i gölgradornas och de ätliga grodornas parningskonsert i skogen utanför Hannäs i södra Östergötland.

Platsen är unik och endast under ett par veckor i månadsskiftet maj-juni bjuder dessa sällsynta grodor på sitt märkliga skådespel. Först börjar en hanne kraxa stillsamt, så fyller en annan på och till slut kväker det i olika tonarter och ljudlägen från åtminstone fem håll där vi balanserar på grodgölens gungfly av vitmossa.

Hannarna triggar varandra tills de alla befinner sig i ett enda stort crescendo.

Utan att störa kan vi smyga så nära att vi ser hur en av dem blåser upp strupsäckarna som bubbelgum i mungiporna, där han fattat posto intill ett näckrosblad. Det tar kanske två, tre minuter. Sedan är grodorna tysta igen. Göken återtar luftrummet med sitt enformiga kokoande. Det dröjer kanske en kvart tills grodkonserten kommer igång igen. Under tiden har också bofink, koltrast, lövsångare och andra bevingade varelser svarat för pausmusiken.

Samhällets störande ljud är inte heller långt borta. Av och till hörs flygbuller även ovanför denna ensliga trakt.

Ingen annanstans

Tommy Karlsson har lotsat oss till Lindalsgölen, som ligger som en gryta nedsänkt i kuperad skogsterräng där solinstrålningen magasineras som värme. Det här är den enda våtmark i landet där ätlig groda lever tillsammans med gölgroda.

Dessa båda gröna grodarter är så lika varandra och har nästan identiska ljud för sig att de inte går att skilja åt för mänskliga ögon och öron.

- Det behövs DNA-analyser för att göra det, säger Tommy Karlsson.

Det var också så som de båda grodarterna i Lindalsgölen avslöjades. Att det funnits ett fåtal exemplar av ätlig groda i Vindommen, sjön nedanför Hannäs samhälle, har varit känt sedan 1975 då den östgötske naturprofilen Olof Söderbäck gjorde upptäckten.

Nära trettio år senare hörde en skogstjänsteman samma märkliga ljud i Lindalsgölen.

Jan Pröjts, skånsk grodexpert, kom för att kontrollera uppgifterna tillsammans med två schweiziska forskare.

De tog DNA-prover på 40 grodor och fann bevis för att båda arterna lever i gölen.

För att hjälpa de gröna grodorna på traven lät länsstyrelsen gräva sex lekdammar invid Vindommen förra vintern, en satsning på 60 000 kronor.

Dammar utan fisk och kräftor, som är grodornas naturliga fiender, ska ge dem större chans att överleva och bli flera.

Värmetidsrelikter

Den hotade gölgrodan lever annars bara kvar som en spillra invid Upplandskusten.

Ätlig groda har däremot uteslutits från rödlistan efter lyckade naturvårdsinsatser i Skåne, där den nu finns på hundratalet platser.

- Ätlig groda är egentligen en hybrid mellan gölgroda och sjögroda, en art som troligen aldrig funnits i landet. Men de ätliga grodorna kan ha vandrat in på egen hand utan en av föräldraarterna. Hannäsgrodornas genetiska egenskaper tyder på att de är ursprungliga här och har klarat sig kvar som värmetidsrelikter, säger Tommy Karlsson.

Han är egentligen inte så förvånad över att ätlig groda finns just i Hannäs. Den här delen av Östergötland är känd för sina många soliga sydvända branter. Dessa gömmer på flera ovanliga värmetidsrelikter, som är rester efter en rikare fauna som levde i våra trakter i betydligt större omfattning för femtusen år sedan.

Bergscikador och kronärtsblåvinge är sådana sällsynta juveler i moder jords smyckeskrin som överlevt in i vår tid här.

Birgitta Pettersson/ Corren

Publicerad 2010-06-04

Bredband byggs ut till Hannäs

Hannäs

Länsstyrelsen i Östergötland har beviljats 7,3 miljoner kronor från strukturfonden Östra Mellansverige.

Pengarna kommer att användas för att anlägga fibernät mellan Gistad i Linköpings kommun och Hannäs, beläget 2 mil väster om Valdemarsvik, i Åtvidabergs kommun.

Finansieringen på drygt sju miljoner kronor gör det nu möjligt att bygga ut höghastighetsbredband till Hannäs via Falerum.

Sträckan mellan Gistad och Hannäs beräknas vara klar juni 2011.

NT

Publicerad 2010-06-22

Årets Hannäsbo utsågs

I år gick priset till Sonja Palmberg och Bengt Isaksson. Motiveringen lyder: "för deras outtröttliga engagemang och arbete med 30-åriga Vindommens Småbåtssällskap och övriga insatser för bygden".

NT 2010-07-16

Välbesökt marknad

Holmbo

Vädergudarna var snälla mot Hannäs IF detta år. Söndagens Holmbo marknad blev välbesökt.

Annat var det förra året då regnet uppges ha öst ned. Detta år fanns det dock gott om semesterfirare och orsbor som sökte sig till både Holmbo och Kvarnvik där söndagens marknad ägde rum.

Gammal

tradition

Tidigare hölls marknaden i Holmbo, men nu har dess centrum spritt sig även till intilliggande Kvarnviks festplats. Där fanns gott om marknadsstånd med diverse varor till försäljning.

- Det här är en gammal tradition som i dag betyder att Hannäs IF har möjlighet att dra in lite pengar till föreningen, förklarar ordförande Ted Starkås.

Marknadsstämning

Skänkta föremål bidrog även till en gammaldags marknadsstämning i och med den auktion som hölls på festplatsens dansbana.

Henrik Brolinsson höll i auktionsklubban och lyckades därmed dra in ännu några slantar till Hannäs IF vars herrlag i fotboll spelar i division sex östra.

Hanna Andersson

Publicerad 2010-07-19

Hannäsborna satsar på sin festplats

- Det är viktigt att satsa på bygden, säger Bror Ekström, vice ordförande i Hannäs IF, allt medan augustisolen strilar ner genom trädkronorna i Kvarnviks festplats.

Hans uttalande är en direkt följd av att föreningen och dess supporterklubb just nu investerar närmare

400 000 kronor bland annat i form av nya toaletter till festplatspublikens fromma.

Men investeringen ska också gagna turismen, vilket innebär att den nya byggnaden har blivit en slags gränspostering mellan festplatsen och allmän väg.

"En hel del turister"

- När vi har arrangemang kan den publika delen nå toaletterna via insidan. När festplatsen är stängd, ja då får turisterna möjlighet att ta sig in till toaletterna, men också till de nybyggda duscharna, via utsidan, förklarar Bror Ekström, som också nämner tvättmaskin i sammanhanget.

- Det finns en hel del turister som kommer hit. Har de möjlighet att tvätta, ja då ökar ju servicegraden. Vi får se hur det blir med den investeringen.

Ett tjugotal personer arbetar ideellt med bygget, som blir ett rejält lyft för den smått idylliska festplatsen, där för övrigt Titanix antrar scenen i morgon, lördag, kontrakterade av ortens bygdegårdsförening. Men festplatsen upplåts även för andra begivenheter. Bror Ekström vittnar om ett årligt sillbord med flera hundra besökare, loppmarknad och PRO-danser.

Ska nyttjas mer

- Vår ambition är att Kvarnviks festplats ska nyttjas än mer. Helst varje helg, säger han med en oförblommerad optimism och hängivenhet, som leder till tanken på ytterligare investeringar.

- Skulle vara fantastiskt om vi framgent kunde bygga ett nytt kök, säger HIF:s vice ordförande och pekar mot en rödmålad byggnad som pryds med skylten KAFFE.

Annat ljud var det i skällan i början av 1990-talet. Då hängde festplatsens existens på gårdsgårn.

- Det fanns planer på att lägga ner. Men jag och några andra opponerade oss, säger Birger Karlsson, mångårig kassör i supporterklubben.

Calle Jularbo

Han vet inte riktigt när festplatsen grundades, men tror att det kan ha varit någon på på 1930-talet.

Publikrekord från den tiden?

- Det måste ha varit under någon midsommarmfest. Men när det gäller enskilda artister, så var det nog när Calle Jularbo uppträdde. Tror att det var över tusen personer på vår lilla festplats, säger 82-årige Birger Karlsson.

Återstår att se om det slås imorgon.

Bo Cederqvist 0123-516 68 bo.cederqvist@nt.se

Publicerad 2010-08-06

En av byggnaderna som är till salu och som dyker upp när man kommer upp från berggrummet. Den forna ledningscentralen har varit igenbomrad sedan millennieskiftet.

Foto: Fortifikationsverket

Berggrummet i Hannäs osålt

Valdemarsvik Publicerad 2010-08-16

Den forna stridsledningscentralen Rockan, försvarets gamla bergrum i Hannäs är fortfarande osålt. Det är snart två år sedan, som det 2 500 kvadratmeter stora berggrummet bjöds ut till försäljning av Fortifikationsverket.

- Vi vet inte vad vi ska göra med objektet. Det visar sig vara svårt att sälja och därför har vi fokuserat på andra försäljningsobjekt i stället, säger Stefan Magnusson markdirektör vid Fortifikationsverket.

Han menar att de gamla berggrummen, i varje enskilt fall, är speciella och att det finns många olika typer och karaktärer när det gäller det här objekten.

Inledningsvis bjuds den här typen av objekt ut till myndigheter eller kommuner. Men i Hannäs-fallet har ingen visat intresse.

"En viss karaktär"

- Just det här berggrummet har en viss karaktär. Vi har försökt hitta strukturer och lösningar men inte fått till det, därför har vi placerat objektet i kön. Men jag tror att det går att sälja med en lämplig affärsidé.

Den eventuella köparen får inte bara ett 2 500 kvadratmeter stort bergrum, runt en halv fotbollsplan, med en takhöjd som ett fyra våningshus. I köpet ingår också vaktkurer med skottsäkert glas samt ett par andra byggnader runt 300 kvadratmeter. Dessutom 9 hektar mark, med ett beräknat virkesuttag runt tusen kubikmeter.

Inte billigt

Men det är inte billigt att hålla utrymmet torrt. I runda slängar 100 000 kronor kostar avfuktningen per år. I köpet ingår också ett rejält reningsverk.

I december 2008 kom det in drygt tio anbud när försvarets gamla anläggning låg ute till försäljning. Men försäljningen stoppades efter att polisens underrättelsetjänst fattat misstankar om att personer inom den organiserade brottsligheten vill komma i åtnjutande av lokalerna.

Då sa Stefan Magnusson så här:

- Vad det rent allmänt handlar om är att vi nu måste se över det interna samarbetet med andra myndigheter. Därför lägger vi den här, samt ytterligare en försäljning på is, i avvaktan på interna möten, samt möten med polisen. Det handlar om att kvalitetssäkra försäljningsprocessen när sådana här avyttringar blir aktuella. Fortifikationsverket har nämligen ett stort antal bergrum som ska ut till försäljning.

Har inte gett upp

Stefan Magnusson berättar att man även i dag har löpande kontakt med polisen, "men i just det här ärendet är det färdighanterat".

Nu har det snart gått två år. Är det möjligt att överhuvud taget sälja ett bergrum ute i skogen?

- Som de sjunger i visan. "Allt går att sälja med mördande reklam" Nej, vi har inte givit upp ambitionerna.

Han berättar att det för närvarande ska läggas upp en försäljningsplan inom Fortifikationsverket innan budgeten läggs i oktober.

- Då kan jag ge en mer detaljerad bild av läget.

Kommer det att bli någon mer visning av bergrummet i Hannäs?

- Det kan jag inte svara på i dag.

Bo Cederqvist